

Beleid Verantwoord beleggen PNO Media

Inhoud

1. Inleiding 3

2. Visie 4

3. Doelstellingen en thema's 6

4. Uitgangspunten 8

5 Doelstelling 1: leefbare wereld 9

5.1 Beleggingen met positieve maatschappelijke impact 9

5.2 Betrokken aandeelhouderschap: proactieve engagement 12

6. Doelstelling 2: toekomstbestendige portefeuille 12

6.1 ESG integratie 12

6.2 Betrokken aandeelhouderschap: proactieve engagement 16

6.3 Stemmen 18

7. Doelstelling 3: maatschappelijke verantwoordelijkheid 19

7.1 Directe uitsluitingen 19

7.2 Betrokken aandeelhouderschap: reactieve engagement 23

7.3 IMVB integratie 25

8. Communicatie 27

1. Inleiding

Pensioenfonds PNO Media behartigt de belangen van zijn deelnemers, pensioengerechtigden en aangesloten werkgevers door pensioenregelingen uit te voeren. Door de ingelegde premies zorgvuldig te beleggen, zorgt PNO Media voor de opbouw van een goed pensioen voor werknemers in de creatieve en digitale sector. Dat doen wij op een manier die maatschappelijk verantwoord en duurzaam is. Het gaat ons om een goed én verantwoord rendement.

PNO Media heeft een lange historie in verantwoord beleggen. Verantwoord beleggen is een vanzelfsprekend en essentieel onderdeel van de identiteit van het fonds. Verantwoord beleggen is onderdeel van al onze beleggingsbeslissingen en verankerd in onze beleggingsovertuigingen. Een krachtig verantwoord beleggingsbeleid is maatschappelijk en financieel goed voor PNO Media en voor zijn deelnemers. Dit beleid voor verantwoord beleggen bouwt voort op voorgaand beleid. Het is ontwikkeld over de periode 2018-2019 en herijkt na het deelnemersonderzoek in 2022 in een bestuurlijk proces met betrokkenheid van het verantwoordingsorgaan van PNO Media. De resultaten van onderzoek naar de interesses en belangen van deelnemers zijn in het bestuurlijke proces betrokken. PNO Media monitort de voortgang van het beleid verantwoord beleggen, betreft de belangen van deelnemers en evalueert het beleid regelmatig, zodat dit blijft voldoen aan nieuwe inzichten en nieuwe wet- en regelgeving.

In dit document bespreken wij in hoofdstuk 2 eerst onze visie op verantwoord beleggen. In hoofdstuk 3 volgen de drie doelstellingen van het beleid. Met dit beleid wil PNO Media meer inzetten op het leveren van een positieve bijdrage aan de maatschappij en duurzaamheid ('doing good'), naast het voorkomen of mitigeren van beleggingen met een negatieve bijdrage aan de maatschappij en duurzaamheid ('doing no harm'). Dit komt terug in de volgorde van de doelstellingen:

1. PNO Media wil met zijn beleggingen bijdragen aan een meer leefbare wereld door het genereren van positieve invloed (impact) op samenleving en milieu ('doing good');
2. PNO Media wil een toekomstbestendige portefeuille creëren door het integreren van financieel materiële milieu, sociale en ondernemingsbestuur risico's en kansen in de beleggingsportefeuille. Bij de implementatie van het ESG-beleid heeft het pensioenfonds oog voor het risico/rendementsprofiel van de portefeuille, maar accepteert het risico op een (tijdelijk) iets lager rendement als gevolg van het duurzaamheidsbeleid;

3. PNO Media wil vanuit zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid negatieve invloed van de beleggingen op samenleving en milieu voorkomen of mitigeren ('doing no harm').

Het aanbrengen van focus is nodig om effectief te kunnen zijn en daarom richt PNO Media zich onder meer op de persvrijheid, mensenrechten, biodiversiteit en het klimaat. Deze worden benoemd in hoofdstuk 3 en werken wij verder uit in de hoofdstukken 5 tot en met 7. Voor de uitvoering van het beleid heeft PNO Media een aantal uitgangspunten bepaald die worden vermeld in hoofdstuk 4. Voor PNO Media is, mede gezien de sector waarvoor het fonds werkzaam is, transparantie essentieel. PNO Media wil met dit beleid daarom inzicht bieden in waarom, wat en hoe het verantwoord beleggen vormgeeft. Over de gemaakte keuzes en ingezette instrumenten, legt PNO Media verantwoording af via verslagen en op de website. Dit komt aan bod in hoofdstuk 8. PNO Media monitort de uitvoering van het beleid verantwoord beleggen op kwartaal- en jaarbasis en evalueert het beleid verantwoord beleggen regelmatig om aan nieuwe inzichten en nieuwe wet- en regelgeving te blijven voldoen.

2. Visie

De deelnemers van PNO Media zijn vanuit de sector waarin zij werkzaam zijn geïnteresseerd in, en goed geïnformeerd over maatschappelijke ontwikkelingen en uitdagingen. Zij verwachten duidelijke positionering en keuzes van het fonds op het gebied van verantwoord beleggen. De aangesloten deelnemers en werkgevers bij het fonds geven aan dat duurzaamheid privé en voor de eigen bedrijfsvoering een belangrijk thema is en verwachten dat hun pensioenfondsen hier eveneens grote waarde aan hecht. De verplichtingen van PNO Media kennen een lange horizon. Dit betekent dat het fonds via zijn beleggingen een langetermijn waardecreatie nastreeft waarin maatschappelijke ontwikkelingen en uitdagingen een belangrijke rol spelen. PNO Media is ervan overtuigd dat rekening houden met milieu, maatschappij en goed bestuur leidt tot betere beleggingskeuzes en een meer toekomstbestendige portefeuille, en daarmee goed is voor het fonds en voor zijn deelnemers. Verantwoord beleggen is noodzakelijk en maakt deel uit van de identiteit van PNO Media. De uitdagingen waarvoor het fonds maatschappelijk staat zijn groot en bieden kansen, risico's en verantwoordelijkheden voor de wijze waarop het belegt.

De afgelopen decennia is de welvaart wereldwijd sterk toegenomen. Die toegenomen welvaart en de groeiende bevolking hebben ook schaduwkanten. Op sociaal gebied zijn er misstanden, zoals armoede in delen van de wereld, mensenrechtenschendingen, beperkte toegang tot scholing en gezondheidszorg, corruptie en uitbuiting van werknemers. Op een uiteenlopend aantal terreinen is de

druk van menselijk handelen op het ecologische systeem te groot. Zo is de biodiversiteit afgenomen en is in veel gebieden het milieu vervuild. Mede door de sterk toegenomen uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen verandert het klimaat. Op veel van deze vraagstukken wordt het beleid van overheden aangescherpt en worden internationale afspraken gemaakt. Het Parijs Akkoord uit 2015 om de opwarming van de aarde tot ruim beneden 2 graden Celsius te beperken is daar een voorbeeld van en dient als leidraad voor het klimaatbeleid van PNO Media. De Nederlandse overheid heeft deze doelstelling omarmd. Een ander voorbeeld zijn de in 2015 door 192 landen geaccordeerde Sustainable Development Goals (SDG). Dit zijn doelstellingen voor een leefbare wereld in 2030 die wereldwijd omarmd zijn door overheden, bedrijven en beleggers.

Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de beleggingen van PNO Media. Ze leveren risico's op, maar bieden ook kansen. PNO Media weegt het effect van deze risico's en kansen mee bij zijn beleggingsbeslissingen. De beleggingsactiviteiten van PNO Media hebben een effect op de wereld. Deze kunnen negatief en positief zijn. Het fonds is zich daarvan bewust en voelt daarin verantwoordelijkheid. Het voorkomen van negatieve effecten ('doing no harm') is al langer onderdeel van het verantwoord beleggingsbeleid van het fonds. PNO Media wil graag voorkomen dat zijn beleggingsactiviteiten negatieve impact hebben op milieu en samenleving. Om die reden onderschrijft PNO Media de OESO (Organisatie van Economische Samenwerking en Ontwikkeling) richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de Mensenrechten Principes van de Verenigde Naties (VN). Dit heeft het fonds kracht bijgezet door met de overheid, vakbonden, maatschappelijke organisaties en vele andere Nederlandse pensioenfondsen het zogenoemde IMVB (Internationaal Maatschappelijke Verantwoord Beleggen) convenant te ondertekenen. Wat het IMVB convenant precies betekent voor PNO Media, wordt onder meer in hoofdstuk 7 uitgelegd. Ontwikkelingen in de wereld vragen echter meer dan het voorkomen van negatieve impact. Waar mogelijk wil PNO Media juist bijdragen aan een meer leefbare wereld door via de beleggingen positieve impact op milieu en samenleving te genereren ('doing good').

Verantwoord beleggen betekent voor PNO Media kortom het bijdragen aan een meer leefbare wereld, het voorkomen of mitigeren van negatieve impact op de wereld, en het meewegen van milieu-, sociale factoren en goed ondernemingsbestuur in al zijn beleggingsbeslissingen.

3. Doelstellingen en thema's

Vanuit zijn identiteit, overtuiging en visie heeft PNO Media drie doelstellingen geformuleerd voor zijn beleid verantwoord beleggen:

1. PNO Media wil met zijn beleggingen actief bijdragen aan een leefbare wereld door het genereren van positieve impact op samenleving en milieu ('doing good');
2. PNO Media wil een toekomstbestendige portefeuille creëren door het integreren van financieel materiële milieu, sociale en ondernemingsbestuur risico's en kansen in de beleggingsportefeuille. Bij de implementatie van het ESG-beleid heeft het pensioenfonds oog voor het risico/rendementsprofiel van de portefeuille, maar accepteert het risico op een (tijdelijk) iets lager rendement of hogere beheerskosten als gevolg van het duurzaamheidsbeleid;
3. PNO Media wil vanuit zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid negatieve invloed van zijn beleggingen op samenleving en milieu voorkomen of mitigeren ('doing no harm').

Bij de implementatie van deze principes gelden de volgende randvoorwaarden:

- Het verantwoord beleggingsbeleid past binnen de uitgangspunten en is onderdeel van het lange termijn strategisch beleggingsbeleid.
- Het fonds hanteert prudente financiële afwegingen (op korte en lange termijn) in het verantwoord beleggingsbeleid, zie ook hoofdstuk 4.
- Het fonds is kostenbewust en weegt de implementatiekosten van het verantwoord beleggingsbeleid af tegen de verwachte meerwaarde. Het begrip meerwaarde is daarbij breder dan alleen financiële meerwaarde.

PNO Media heeft vanuit zijn identiteit, breed gedeelde verwachtingen van de maatschappij en zijn eigen doelstellingen thematische keuzes gemaakt voor de implementatie van het verantwoord beleggingsbeleid. Deze thema's worden nader toegelicht in hoofdstukken 5 tot en met 7. De thema's zijn:

'Doing good' thema's. Bijdragen aan:

- Een stabiel en bestendig klimaat voor mensen wereldwijd.
- Het behoud van natuurlijke hulpbronnen en het bevorderen van de biodiversiteit.

'Doing no harm' thema's. Voorkomen van beleggingen in of voorkomen/mitigeren van betrokkenheid

bij:

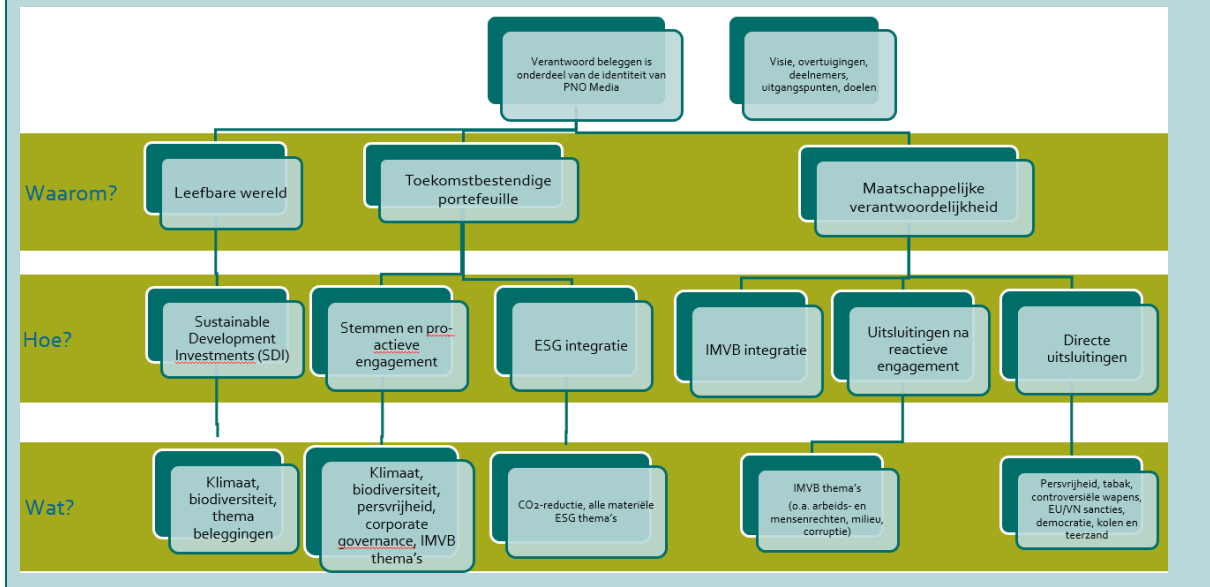
- Ernstige schendingen van de persvrijheid.
- Controversiële wapens.
- Tabaksproductie.
- Sancties van de VN en Europese Unie vanwege mensenrechtenschendingen en wapenhandel.
- Ernstige schendingen van mensenrechten en arbeidsrechten.
- Landen met een laag democratisch gehalte.
- Ernstige milieuvervuiling (waaronder CO2-uitstoot/klimaat).
- Zwak ondernemingsbestuur.

Kader: Samenhang in doelstellingen, instrumenten en thema's

Onderstaande figuur geeft de samenhang weer tussen doelstellingen, thema's en instrumenten. De doelstellingen zijn verbonden aan een of twee instrumenten waarmee die doelen worden vormgegeven en vervolgens aan de thema's waarop dit wordt toegepast. In een enkel geval wordt een doel ook met andere instrumenten ingevuld, zij het minder prominent. Zo draagt proactieve engagement (zie paragrafen 5.2, 6.2 en 7.2) met de verschillende onderdelen van het engagementprogramma bij aan alle doelen (maatschappelijke verantwoordelijkheid, toekomstbestendige portefeuille en leefbare wereld), maar vooral aan toekomstbestendige portefeuille en leefbare wereld. Dit geldt ook voor stemmen, dat eveneens bijdraagt aan alle doelstellingen maar vooral aan toekomstbestendige portefeuille. Leefbare wereld wordt ingevuld met SDI, onder de randvoorwaarde dat bij implementatie oog wordt gehouden voor het risico/rendementsprofiel op geaggregeerd niveau van de beleggingscategorie, maar dat het risico op een iets lager rendement, of hogere beheerkosten, wordt geaccepteerd. De doelstelling toekomstbestendige portefeuille wordt hoofdzakelijk ingevuld met ESG integratie. Het gaat hierbij om het effect van financieel materiële ESG risico's en kansen op de beleggingen. PNO Media weegt ook het effect van de beleggingen op de wereld mee. Wij noemen dit IMVB integratie¹. Het

¹ Veel milieu-, sociale en goed ondernemingsbestuur (ESG) onderwerpen zullen zowel risico's en kansen opleveren voor de belegger als voor de wereld. Wij gebruiken verschillende termen voor dergelijke risico's omdat er enerzijds ESG risico's en kansen bestaan die niet onderdeel zijn van het IMVB convenant (bijvoorbeeld de mate van onafhankelijkheid van het bestuur van een onderneming) en omdat er anderzijds risico's zijn die (nog) niet financieel materieel zijn en daardoor geen financieel risico zijn voor de belegger maar wel een risico vormen voor de wereld (bijvoorbeeld wettelijk niet verboden vormen van milieuvervuiling). Deze laatste risico's noemen wij "additionele IMVB risico's". De uitvoering van het IMVB convenant betreft dus beide typen risico's (financieel materiële ESG risico's én additionele IMVB risico's).

draagt bij aan het doel maatschappelijke verantwoordelijkheid. Dit is verder verankerd met het tekenen van het IMVB-convenant.

4. Uitgangspunten

PNO Media is ervan overtuigd dat het meewegen van ESG criteria in beleggingsbeslissingen leidt tot waardecreatie en/of beheersing van risico's op de langere termijn. Dit komt in financiële termen het sterkste tot uiting in de tweede doelstelling (toekomstbestendige portefeuille). Bij de derde doelstelling (maatschappelijke verantwoordelijkheid) worden de financiële gevolgen van het uitsluiten van bepaalde beleggingen vooraf in kaart gebracht, en waar mogelijk mitigerende maatregelen toegevoegd. De reden voor het uitsluiten van bepaalde beleggingen staat los van financiële overwegingen en heeft betrekking op de set van normen en waarden waaraan de beleggingen van PNO Media dienen te voldoen. Bij de eerste doelstelling (leefbare wereld) hebben we bij implementatie oog voor het risico/rendementsprofiel van de portefeuille, maar accepteren we het risico op een (tijdelijk) iets lager rendement, of hogere beheerskosten, als gevolg van het duurzaamheidsbeleid. Deze randvoorwaarde wordt niet gesteld aan iedere individuele belegging maar wel aan de beleggingen in een gehele beleggingscategorie. De doelstelling is hier het genereren van een positieve maatschappelijke impact.

PNO Media is zich bewust van zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid als institutionele belegger en handelt daar naar. Dit betekent dat het fonds in zijn beleggingsbeleid rekening houdt met de normen en waarden waarover in de samenleving brede acceptatie bestaat.

Het belang van de beleggingen van PNO Media in de totale financiering van individuele ondernemingen en overheden is in het algemeen gering. Dat komt mede door omvang van het fonds en de spreiding die beoogd wordt. De invloed van het verantwoord beleggingsbeleid van PNO Media op het handelen door ondernemingen of overheden is daarom beperkt. PNO Media werkt waar mogelijk samen met andere beleggers om zijn invloed te vergroten.

PNO Media implementeert zijn verantwoord beleggingsbeleid, waar mogelijk, over zijn gehele beleggingsportefeuille en daarmee op alle beleggingscategorieën. In de volgende hoofdstukken bespreken wij de implementatie voor ieder van de drie doelstellingen van het verantwoord beleggingsbeleid.

5 Doelstelling 1: leefbare wereld

PNO Media wil zich binnen de beleggingsportefeuille meer richten op het bijdragen aan een positieve maatschappelijke impact ('doing good'). Het gaat hierbij om beleggingen in entiteiten die producten en diensten leveren die een oplossing bieden voor de belangrijkste duurzaamheidsuitdagingen, en door ondernemingen te helpen met het vergroten van de maatschappelijke impact. Voor dit laatste doel zet PNO Media het engagementprogramma in. De 17 Sustainable Development Goals (SDG) bieden hierbij een breed erkend raamwerk voor het bepalen en vastleggen van positieve impact (zie kader 'De Sustainable Development Goals').

5.1 Beleggingen met positieve maatschappelijke impact

Beleggingen met positieve duurzaamheidsimpact (*Sustainable Development Investments*, SDI) zijn beleggingen in (entiteiten met) producten en diensten die een bijdrage leveren aan een of meerdere SDG's en die voldoen aan de gestelde financiële risico- en rendementseisen. SDI omvatten alle beleggingscategorieën en zijn geen separate beleggingscategorie. Dergelijke beleggingen dragen bij aan (een of meerdere doelen van) de SDG, maar mogen niet in strijd zijn met andere SDG doelstellingen of andere verantwoord beleggen doelstellingen van PNO Media.

Om focus in het beleid aan te brengen, richt PNO Media zich niet op alle 17 SDG's. Het pensioenfonds kiest voor twee kernthema's waarvoor binnen zijn achterban breed draagvlak bestaat en die op schaal belegbaar zijn: klimaat en biodiversiteit.

Klimaat (SDG 7 betaalbare en duurzame energie en SDG 13 klimaatactie):

Het klimaat is van vitaal belang voor onze planeet en onze toekomst. Door de opwarming van de aarde, ontstaan er steeds meer extreme weersomstandigheden zoals hittegolven, overstromingen en droogtes. Dit heeft grote gevolgen voor de mensheid, de natuur maar het raakt ook onze beleggingen. Door klimaatactie te ondernemen, kunnen we de opwarming van de aarde beperken en onszelf beschermen tegen de negatieve gevolgen ervan. Er zijn verschillende manieren om de uitstoot van broeikasgassen (CO₂) te verminderen, zoals het bevorderen van duurzame energie, het verminderen van afval en het verbeteren van de energie-efficiëntie. Het is belangrijk om bij beleggingsbeslissingen rekening te houden met het effect hiervan op klimaat en het milieu.

Biodiversiteit (SDG 12 verantwoorde consumptie en productie, SDG 14 Leven in het water en SDG 15 Leven op land):

Biodiversiteit is van cruciaal belang voor de gezondheid van onze planeet en voor ons welzijn. Het zorgt voor een evenwicht in de ecologie en zorgt ervoor dat ecosystemen in staat zijn om te functioneren en zich aan te passen aan veranderende omstandigheden. Biodiversiteit is ook van groot economisch belang, omdat veel van onze voedingsmiddelen, medicijnen en andere grondstoffen afkomstig zijn van wilde planten en dieren. Bovendien kan de bescherming van biodiversiteit bijdragen aan de bestrijding van klimaatverandering en natuurrampen. Het is belangrijk om bij onze beleggingsbeslissingen rekening te houden met het effect hiervan op de biodiversiteit en waar mogelijk in te zetten op beschermen en herstellen.

De thema's klimaat en biodiversiteit hebben onderling een grote samenhang. Het gaat niet alleen om meer productie, maar ook om het leefbaar houden van de planeet. Klimaat en biodiversiteit hebben een direct effect op mens en omgeving. Het fonds wil daarom meer beleggen in (eigenschappen van) producten en diensten die hier een positieve maatschappelijke bijdrage aan leveren:

De Sustainable Development Goals (SDG's)

De Sustainable Development Goals (SDG's, Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen) zijn door de VN vastgesteld als de mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030. De SDG's vervangen de millenniumdoelstellingen die eind 2015 zijn vervallen. De SDG's zullen van 2016 tot 2030 van kracht zijn. Er zijn 17 doelstellingen en 169 onderliggende doelen om deze doelstellingen te operationaliseren. De lidstaten moeten zelf zorgen voor vertaling in nationaal beleid. De 17 SDG's zijn weergegeven in onderstaande figuur (omcirkeld zijn de 5 SDG's waarop PNO Media zich vanuit zijn twee focusthema's richt).

PNO Media zal bij zijn beleggingsbeslissingen waar mogelijk sturen op beleggingen met positieve maatschappelijke impact. Zo belegt het fonds voor minimaal 10% van de bedrijfsobligatieportefeuille in groene obligaties.

Groene obligaties zijn obligaties die specifiek zijn gericht op de financiering van groene projecten, zoals hernieuwbare energie, efficiëntie van energie, milieubescherming en klimaatadaptatie. Deze obligaties zijn gewoonlijk uitgegeven door overheden, internationale organisaties of bedrijven en zijn bedoeld om investeerders de mogelijkheid te bieden om te profiteren van de groei van de groene economie en tegelijkertijd de energietransitie te ondersteunen. Groene obligaties worden vaak beoordeeld en gecertificeerd door externe instanties om ervoor te zorgen dat ze aan bepaalde voorwaarden voldoen. Door bewust te beleggen in groene obligaties dragen we bij aan de financiering van een duurzame toekomst.

Ook zal het pensioenfonds minimaal 3% van de totale beleggingsportefeuille alloceren naar beleggingen die zijn gelinkt aan een van de kernthema's. De invulling hiervan zal gefaseerd plaatsvinden en bij de keuze voor een SDI belegging zal worden gestreefd naar een onderscheidende impact op een of beide kernthema's.

Meer informatie hierover wordt op de website gepubliceerd: [Verantwoord beleggen in de praktijk | PNO Media](#)

5.2 Betrokken aandeelhouderschap: proactieve engagement

Bijdragen aan een meer leefbare wereld kan ook worden bereikt met *proactieve engagement*. Door met ondernemingen in gesprek te gaan wil PNO Media deze ondernemingen stimuleren de positieve maatschappelijke impact van hun producten en diensten te vergroten. Het uitgangspunt hierbij is verbetering van het beleggingsresultaat en/of mitigeren van het risico door het stimuleren van lange termijn waardecreatie. Door als belegger in gesprek te gaan met een bedrijf en ze te wijzen op het (negatieve) effect dat hun handelen heeft op de wereld en hun verantwoordelijkheid in dit proces, worden bedrijven bewuster van hun maatschappelijke positie, wat leidt tot een duurzamer bedrijfsvoering. PNO Media heeft met de externe ESG dienstverlener afgesproken het proactieve engagementprogramma te richten op het voorkomen en verminderen van negatieve impact en het stimuleren van positieve impact. De voortgang van proactieve engagement wordt door de ESG dienstverlener gemonitord en hierover wordt ieder kwartaal gerapporteerd. Het gaat hierbij vooral om de thema's klimaat en biodiversiteit. Proactieve engagement is ook onderdeel van de doelstellingen toekomstbestendige portefeuille en maatschappelijke verantwoordelijkheid, en omvat daarmee meerdere thema's. Dit wordt toegelicht in de paragrafen 6.2 en 7.2.

6. Doelstelling 2: toekomstbestendige portefeuille

6.1 ESG integratie

PNO Media wil ESG integratie op alle beleggingscategorieën verdiepen. Met ESG integratie wordt bedoeld het meewegen van milieu (E), sociale (S) of governance (G) aspecten die financieel materieel zijn binnen een beleggingsstrategie. Het meewegen van ESG aspecten kan leiden tot lagere financiële risico's en/of betere rendementen binnen het beleggingsmandaat. Het gaat dus niet per se om specifieke mandaten, maar om het meewegen van ESG in bestaande en nieuwe beleggingsstrategieën. Dit doet het fonds door:

1. Verantwoord beleggen aspecten te integreren in het due diligence proces van nieuwe beleggingen/mandaten.
2. Bij de monitoring van bestaande en nieuwe beleggingen/mandaten verantwoord beleggen een belangrijk onderdeel te laten uitmaken van de beoordeling.
3. Beheerders van beleggingsmandaten te selecteren, waarbij verantwoord beleggen een integraal onderdeel is van het beleggingsproces.
4. Aan externe vermogensbeheerders specifieke ESG doelen mee te geven.

Hierbij wordt rekening gehouden met de specifieke kenmerken van de beleggingscategorie.

Bij deze beoordeling gaat het er enerzijds om dat de materiële ESG criteria gedegen geïntegreerd worden in de beleggingen door de externe vermogensbeheerder, en anderzijds dat de externe vermogensbeheerder passend is bij het bredere verantwoord beleggingsbeleid van PNO Media (bijvoorbeeld voor wat betreft het voldoen aan de ESG doelen, het mogelijk maken van de uitsluitingen van PNO Media of het mogelijk maken van IMVB integratie, zie hoofdstuk 7). Voor iedere vermogensbeheerder wordt een verantwoord beleggen score bepaald (de mate van ESG integratie is hier onderdeel van) op dezelfde wijze als bijvoorbeeld de financiële prestaties van een manager bepaald worden bij selectie en monitoring². PNO Media zal vervolgens alleen externe vermogensbeheerders aanstellen met een goede score op verantwoord beleggen. Waar een bestaande externe vermogensbeheerder laag scoort op verantwoord beleggen zal de manager via engagement bewogen worden zijn score te verbeteren. Bij het uitblijven van verbetering over een bepaalde periode zal afscheid van die manager genomen worden.

Klimaatactie

Klimaat is een van de twee kernthema's die het pensioenfonds belangrijk vindt. In paragraaf 5.2 staat beschreven wat de invloed is van klimaatverandering op de planeet en wat de gevolgen kunnen zijn voor de mensheid. Klimaat is dan ook een thema dat bij alle drie de doelstellingen van het pensioenfonds een belangrijke rol heeft. Mitigatie van klimaatverandering helpt bij het leefbaar maken en houden van de wereld, maar is ook belangrijk voor een toekomstbestendige portefeuille. In de Asset Liability Management (ALM) studies worden stress-testen gedaan om de blootstelling aan de risico's van klimaatverandering en de energietransitie kwantitatief te beoordelen. Zo loopt een bedrijf dat olie produceert het risico dat de investeringen in olievelden minder waard worden bij een lage olieprijs, of loopt een producent van elektriciteit het risico van het verlies van omzet als het niet tijdig investeert in duurzame energiebronnen. Dat dit risico speciale aandacht vraagt, is ook de reden dat dit verankerd is in Europese en Nederlandse wet- en regelgeving zoals IORP II (Institutions for Occupational Retirement Provision). Hieronder volgen enkele acties die PNO Media neemt om het klimaatrisico in de portefeuille te adresseren.

² De hier gebruikte terminologie van ESG integratie, IMVB integratie en verantwoord beleggen beoordeling kan verwarrend zijn. Verschillende termen zijn nodig om de verschillende motieven en doelen helder te maken. PNO Media wil dat zijn vermogensbeheerders en beleggingen passend zijn bij het integrale verantwoord beleggen beleid. Het verantwoord beleggen beleid kent verschillende instrumenten, zoals uitsluitingen, engagement, SDI, ESG integratie en IMVB integratie. De "verantwoord beleggen beoordeling" gaat over al deze instrumenten en over de PNO Media focusthema's. Bij de term "ESG integratie" gaat het alleen om die ESG thema's (focus en overige thema's) die binnen de beleggingsstrategie en –termijn financieel materieel zijn. Bij "IMVB integratie" gaat het om de uitvoering van het IMVB convenant en over vooral de thema's mensen- en arbeidsrechten en milieuvervuiling.

Investerings in fossiele brandstoffen

PNO Media wil het klimaatrisico verminderen in de beleggingsportefeuille en tegelijk bijdragen aan een beter leefbare wereld. Het pensioenfonds is zich ervan bewust dat de beleggingen in de portefeuille een (negatieve) impact kunnen hebben op maatschappij en milieu. Door engagement met ondernemingen en landen te voeren worden stappen afgesproken om de negatieve impact zoveel mogelijk te beperken en wordt er gezocht naar duurzame oplossingen. Als een bedrijf zich bezighoudt met de productie van producten die een relatief grote milieubelasting met zich meebrengen (de fossiele sector), dan wordt er een nog intensiever engagement traject met deze bedrijven gevoerd. Een bedrijf krijgt drie jaar de tijd om te laten zien dat ze zich houden aan de afspraken die zijn gemaakt in het klimaatakkoord van Parijs. Dit betekent concreet dat het bedrijf een plan moet hebben om te voldoen aan deze afspraken en ook moet handelen om de doelen te behalen. Als er binnen de gestelde termijn niet overtuigend kan worden aangetoond dat ze zich aan het klimaatakkoord van Parijs houden, dan zal PNO Media niet meer beleggen in deze bedrijven die actief zijn in de fossiele sector (zie kader). Dit laatste is in lijn met de derde doelstelling van het pensioenfonds: maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Beleggingen in de fossiele sector:

PNO Media zal in 2023 het intensieve engagementbeleid voor de energiesector (olie & gas) verder uitwerken en in werking zetten. Er zal transparant naar de deelnemers worden gerapporteerd wat de gestelde doelen zijn, wat de tijdslijnen zijn en hoe de voortgang van de engagements zich ontwikkelt. Niet compliant zijn met de gestelde doelen zal uiteindelijk leiden tot desinvesteren van de betreffende onderneming.

Beleggen in Kolen en teerzand

De productie van kolen en olie uit teerzand wordt door de meerderheid van de deelnemers gezien als activiteiten die ernstige milieuschade in de hand werken en die niet thuishoren in een duurzame beleggingsportefeuille. Uit engagement met deze bedrijven is gebleken dat er te weinig vooruitgang kan worden geboekt, omdat de aard van het productieproces niet kan veranderen en omdat deze niet op een duurzame manier kan worden uitgevoerd. Daarom belegt PNO Media niet in bedrijven die een groot deel³ van hun omzet halen uit de productie van energiedragers voortkomend uit

³ De drempelwaarde die hiervoor gehanteerd zal worden zal in de eerste helft van 2023 worden vastgesteld.

teerzand en kolen. Dit is van toepassing op de gehele liquide beleggingsportefeuille en voor zover mogelijk en uitvoerbaar ook in de illiquide beleggingsportefeuilles⁴.

De productie van olie uit **teerzand**, wordt als zeer vervuילend beschouwd omdat er een aanzienlijke hoeveelheid energie en water nodig is om de zware, stroperige olie uit het zand te halen. Bij de winning van de olie uit teerzand komen grote hoeveelheden broeikasgassen vrij, die bijdragen aan de klimaatverandering. Bovendien ontstaan bij de winning residu-bekken, die een mengsel van water, fijne klei en rest-bitumen bevatten. Door deze residu-bekken is er een kans dat de giftige chemicaliën in het omringende milieu terechtkomen en schade toebrengen aan de leefomgeving. De winning van teerzanden vernietigt ook grote stukken bos, wat de biodiversiteit en de traditionele levenswijze van de plaatselijke gemeenschappen kan aantasten.

Verminderen van de uitstoot van broeikasgassen (CO₂) in de portefeuille

PNO Media is zich ervan bewust dat de uitstoot van broeikasgassen omlaag moet om ruim beneden de 2 graden temperatuurstijging te blijven. Het klimaatakkoord van Parijs uit 2015 dient hiervoor als leidraad. Overheden en het bedrijfsleven moeten alle zeilen bijzetten om de CO₂ uitstoot omlaag te brengen. PNO Media neemt hierbij ook zijn verantwoordelijkheid door van zijn externe vermogensbeheerders van de liquide beleggingscategorieën te eisen dat ze ervoor zorgen dat de uitstoot van broeikasgassen ten minste 25% lager is dan die van de gehanteerde benchmark. Door duidelijke doelen te stellen wordt het signaal afgegeven dat het pensioenfonds het klimaatakkoord van Parijs serieus neemt en tegelijkertijd krijgen bedrijven de kans om mee te gaan met de energietransitie. De CO₂ reductie past bij de doelstelling om de portefeuille toekomstbestendig te maken en houden, maar past ook bij de doelstelling om bij te dragen aan een leefbare wereld. Door in de beleggingsportefeuille de nadruk te leggen op bedrijven die minder belastend zijn voor het milieu, wordt het risico van de portefeuille omlaag gebracht.

De uitstoot van **broeikasgassen**, zoals koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄) en lachgas (N₂O), verder aangeduid als CO₂, heeft een grote invloed op het klimaat. Deze gassen absorberen en reflecteren warmte in de atmosfeer, waardoor de aarde opwarmt. Dit proces wordt het broeikaseffect genoemd. De meeste broeikasgassen die worden uitgestoten, worden geproduceerd door menselijke activiteiten, zoals de verbranding van fossiele brandstoffen voor de opwekking van energie, verandering van landgebruik, industriële processen en ontbossing. De grootste bijdrage aan de uitstoot van broeikasgassen wordt geleverd door de verbranding van

⁴ desinvesteren in deze bedrijven uit de portefeuille zal in 2023 worden voltooid.

fossiele brandstoffen, zoals (thermische) steenkool, olie en gas. De toename van deze gassen in de atmosfeer leidt tot een opwarming van de aarde, waardoor we steeds vaker extreme weersomstandigheden, zoals hittegolven, overstromingen en droogtes, die allemaal grote economische, sociale en ecologische gevolgen hebben.

6.2 Betrokken aandeelhouderschap: proactieve engagement

PNO Media heeft een beleid op actief aandeelhouderschap: engagement en stemmen. Dit is ook een vereiste in kader van de richtlijn langetermijn betrokkenheid aandeelhouders (Shareholders Rights Directive II) van de EU. Proactieve engagement is positief gericht (doelstelling leefbare wereld) en/of voorwaardenscheppend op het voorkomen van incidenten en negatieve impact (doelstelling maatschappelijke verantwoordelijkheid). Verbetering van het beleggingsresultaat door het stimuleren van lange termijn waardecreatie bij ondernemingen (doelstelling toekomstbestendige portefeuille), is ook een mogelijk resultaat van engagement. Voor reactieve engagement (doelstelling maatschappelijke verantwoordelijkheid), zie paragraaf 7.2. Ieder van deze doelen zal terugkomen in delen van het engagement-programma van PNO Media. Bij de engagements voor de beursgenoteerde aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille werkt PNO Media samen met een ESG dienstverlener. Het fonds legt daarbij de focus op:

- Mensenrechten en arbeidsrechten
- Milieuvervuiling
- Ondernemingsbestuur
- Persvrijheid
- Klimaat
- Duurzame consumptie en productie
- Leven in het water
- Leven op het land.

Internationale richtlijnen en standaarden:

Goed ondernemingsbestuur is een belangrijk middel om de doelstellingen op milieu en samenleving te bereiken. PNO Media baseert zich hierbij op de Nederlandse Corporate Governance Code en op de OESO en ICGN (International Corporate Governance Network) principes van goed ondernemingsbestuur. Voor de overige thema's met het doel maatschappelijke verantwoordelijkheid, baseert PNO Media zich op de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de VN richtlijnen voor mensenrechten en de VN Global Compact. De Universele

Mensenrechten van de VN en arbeidsrechten van de ILO (International Labour Organisation) zijn daar onderdeel van. Voor het thema klimaat neemt PNO Media het Parijs Akkoord (2015) als basis. Voor persvrijheid is dat de World Press Freedom index, zie paragraaf 7.1. Voor landen met een laag democratisch gehalte wordt aansluiting gezocht bij een gangbare en gerenommeerde leverancier van data. Een voorstel hiervoor ligt momenteel ter besluitvorming bij het bestuur en zal in de eerste helft van 2023 worden geïmplementeerd. Voor het doel leefbare wereld richt het fonds zich op focusthema's binnen de SDG's, zie paragraaf 5.1 .

Sociale en ethische aspecten

Goed geleide bedrijven kunnen het effect dat hun producten en diensten op de samenleving heeft niet negeren. Om waarde te creëren voor de lange termijn is het nodig dat bedrijven een goede relatie onderhouden met hun belangrijkste stakeholders en dat dit in overeenstemming is met hun sociale doelstelling. Deze doelstellingen moeten aansluiten bij internationale afspraken zoals de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Als ondernemingen activiteiten ondernemen die een negatieve impact hebben op de samenleving zal dit uiteindelijk leiden tot hogere kosten voor het bedrijf. Het bestuur van die bedrijven moet er daarom voor zorgen dat het deze effecten minimaliseert en eerlijk en verantwoord bijdraagt aan de samenleving. Hierbij is het nodig dat bedrijven hun werknemers, leveranciers en klanten ethisch, eerlijk en met respect behandelen. Door het gesprek aan te gaan met bedrijven zorgen wij ervoor dat er strategieën en doelstellingen worden ontwikkeld die erop zijn gericht om werknemers met waardigheid en met respect te behandelen en die ervoor zorgen dat er voldoende ontwikkelingsmogelijkheden zijn. Bedrijven moeten ook hun invloed aanwenden op hun leveranciers om soortgelijke resultaten te bereiken. Er wordt bij bedrijven op aangedrongen om de risico's voor de mensenrechten te identificeren, te beheersen en de nadelige effecten te mitigeren. Ook worden maatregelen die een positief effect hebben op mensen- en arbeidsrechten aangemoedigd.

PNO Media legt in de contracten met externe vermogensbeheerders vast dat er bij het maken van beleggingsbeslissingen rekening moet worden gehouden met de internationale afspraken over arbeids- en mensenrechten (waaronder diversiteit).

Er wordt niet beledigd in staatsobligaties van landen die stelselmatig de mensenrechten schenden (zie paragraaf 7.1). Een ander instrument dat door PNO Media wordt gebruikt is stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Wanneer er aanwijzingen zijn dat een onderneming steken laat vallen op het gebied van de bescherming van arbeids- en mensenrechten, dan zullen wij tegen de benoeming van de verantwoordelijke bestuurders stemmen of tegen het verlenen van 'discharge'

aan het bestuur. Daarnaast zullen aandeelhoudersvoorstellen die een verbetering van de sociale omstandigheden bij een bedrijf tot doel hebben door ons worden ondersteund.

6.3 Stemmen

Het stemrecht is een belangrijk recht van de aandeelhouder. PNO Media stemt op aandeelhoudersvergaderingen van alle ondernemingen in portefeuille. Het fonds doet dit gecentraliseerd over alle beleggingen via een ESG dienstverlener en op basis van eigen stemrichtlijnen die het heeft opgesteld. Zie voor de belangrijkste stemrichtlijnen: [Beleidsstukken, verslagen en rapporten | PNO Media](#)). Voor de inhoud van het stemmen baseert PNO Media zich op de in paragraaf 6.2 genoemde codes en principes voor goed ondernemingsbestuur, en op de genoemde verdragen voor milieu en samenleving. PNO Media is volledig transparant over het stemgedrag via publicatie op zijn website. Wanneer het fonds tegen een agendapunt stemt, wordt dit achteraf toegelicht.

Securities Lending

PNO Media leent **geen** aandelen uit om het mogelijk te maken om op alle aandeelhoudersvergaderingen te stemmen. Dit verhoogt ook de effectiviteit van de engagements in situaties waar belangrijke (engagement) onderwerpen via aandeelhoudersresoluties op de agenda zijn gezet.

Class actions

PNO Media doet waar relevant mee aan 'class action' procedures die zijn aangespannen tegen bedrijven die zich schuldig hebben gemaakt aan een overtreding van normen en/of wetgeving. Vaak raken deze overtredingen aan maatschappelijke-, bestuurlijke- of milieu aspecten. Class actions kunnen worden gezien als escalatie mechanisme als de overige ESG instrumenten niet werken. Op deze manier kan juridisch worden afgedwongen dat bedrijven zich houden aan wet- en regelgeving.

Een (effecten) ***class action*** is een rechtszaak die wordt aangespannen door een groep beleggers die binnen een bepaalde periode (bekend als "class period") beursgenoteerde effecten van een onderneming hebben gekocht of verkocht en economische schade hebben geleden als gevolg van schendingen van de effectenwetgeving. In zaken betreffende misleidende verklaringen of weglatingen gaat een 'class period' doorgaans in wanneer een onderneming de verkeerde informatie over een materieel feit over de onderneming aflegt of nalaat een materieel feit bekend te maken dat nodig is om het bedrijf goed te kunnen beoordelen.

7. Doelstelling 3: maatschappelijke verantwoordelijkheid

PNO Media heeft een maatschappelijke verantwoordelijkheid en de intrinsieke overtuiging om negatieve impact van de beleggingen op de samenleving en het milieu te voorkomen. PNO Media is ervan overtuigd dat het sturen op verandering te prefereren is boven directe uitsluiting van bepaalde beleggingen om negatieve impact van deze beleggingen te beheersen. Het sturen op verandering is niet overal mogelijk. Waar het de producten van een bedrijf betreft, is directe uitsluiting te prefereren. Ook als het gaat om het gedrag van landen (bij beleggingen in staatsobligaties), is sturen op verandering niet passend voor een pensioenfonds. Gaat het om het gedrag of de prestaties van ondernemingen waarin PNO Media belegt, dan zal het fonds de dialoog met deze ondernemingen aangaan met het doel de negatieve impact van deze ondernemingen te mitigeren, remediëren (het bieden van herstel en/of verhaal conform de OESO-richtlijnen) en verdere negatieve impact te voorkomen (reactieve engagement). Als ondernemingen zich onvoldoende verbeteren, kan PNO Media besluiten de desbetreffende onderneming uit te sluiten. Ondernemingen en staatsobligaties die PNO Media uitsluit, worden op een uitsluitingslijst geplaatst die eenmaal per halfjaar op de website wordt gepubliceerd ([Waar in we niet beleggen | PNO Media](#)).

7.1 Directe uitsluitingen

PNO Media sluit staatsobligaties uit van het beleggingsuniversum bij schending van persvrijheid, van landen met een laag democratisch gehalte en van landen die onderhevig zijn aan sancties van de VN en EU naar aanleiding van mensenrechtenschendingen en/of wapenleveranties. In alle andere beleggingscategorieën sluit PNO Media ondernemingen en entiteiten uit van belegging als zij betrokken zijn bij controversiële wapens, tabaksproductie en productie van (thermische) kolen en olie uit teerzand.

Persvrijheid

Persvrijheid is voor PNO Media en zijn deelnemers een belangrijk thema dat samenhangt met de sector die het fonds vertegenwoordigt. Persvrijheid is een fundamenteel recht en onderdeel van de vrijheid van meningsuiting zoals vastgelegd binnen de VN. Het beschermen en versterken van de persvrijheid is de verantwoordelijkheid van staten. PNO Media sluit de staatsobligaties uit van landen met zeer slechte persvrijheid. Het fonds baseert zich hierbij op de World Press Freedom index die jaarlijks wordt gepubliceerd voor een groot aantal staten in de wereld. Deze index geeft een

totaalscore van landen op onafhankelijkheid van de media, zelfcensuur, pluralisme, juridisch raamwerk, transparantie en media infrastructuur. Daarnaast wordt gekeken naar de ‘veiligheidsscore’ van de index. Deze score is gebaseerd op incidenten en geeft daardoor een actueel beeld van de mate van persvrijheid. PNO Media sluit de staatsobligaties van landen uit die een zeer slechte totaalscore op deze index hebben, aangevuld met landen die in het afgelopen jaar slecht scoorden op veiligheid ⁵.

Laag democratisch gehalte

PNO Media en zijn deelnemers hechten veel waarde aan een goed functionerend democratisch systeem in een land. Dit sluit goed aan bij de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het pensioenfonds en de normen en waarden die het fonds voorstaat. Het pensioenfonds zoekt voor landen met een laag democratisch gehalte aansluiting bij een gangbare en gerenommeerde leverancier van data. Een voorstel hiervoor ligt momenteel ter besluitvorming bij het bestuur en zal in de eerste helft van 2023 worden geïmplementeerd.

Mensenrechtenschendingen van staten

Landen kunnen betrokken zijn bij bredere *mensenrechtenschendingen* en/of (burger)oorlogen. De Verenigde Naties en de Europese Unie stellen in ernstige situaties sanctielijsten op van landen die daarbij betrokken zijn. PNO Media is niet wettelijk verplicht deze sanctielijsten te implementeren, maar wenst evenwel niet in staatsobligaties van dergelijke landen te beleggen. De staatsobligaties van deze landen plaatst PNO Media op zijn uitsluitingenlijst.

Controversiële wapens

PNO Media wil niet betrokken zijn bij de productie van wapens en wapensystemen of essentiële onderdelen of onderhoud daarvan, die volgens internationaal recht verboden zijn, of die in het gebruik fundamentele humanitaire principes schenden. De bedoelde humanitaire principes omvatten het principe van evenredigheid (onnodig leed moet voorkomen worden) en het principe van onderscheid (militaire doelen en burgerdoelen dienen te worden onderscheiden). Deze zogenoemde *controversiële wapens* kunnen opgedeeld worden in massavernietigingswapens (met consequenties voor zowel militaire doelen als burgers in een militair conflict) en wapens die in en na een militair conflict (door bijvoorbeeld onontplofte landmijnen of radioactieve straling van bepaalde soorten ammunitie) tot burgerslachtoffers kunnen leiden.

⁵ Dit betekent dat staatsobligaties van landen met de laagste ‘totaalscore’ categorie 5 direct worden uitgesloten en landen met de laagste ‘veiligheidsscore’, mits de totaalscore van deze landen in de categorie 4 of 5 valt.

Controversiële wapens zijn:

- Chemische en biologische wapens
- Kernwapens
- Antipersoonsmijnen
- Clustermunitie
- Ammunitie met verarmd uranium.

Ondernemingen die betrokken zijn bij dergelijke typen wapens worden door PNO Media uitgesloten van zijn beleggingsuniversum. Voor clustermunitie is dat wettelijk voorgeschreven. Voor de overige typen wapens is dat een beleidskeuze van PNO Media.

Controversiële wapens

Biologische wapens zijn microbiologische of biologische stoffen in hoeveelheden die vreedzaam gebruik niet rechtvaardigen en munitie die is ontworpen om deze stoffen te gebruiken als wapen. Gedefinieerd in lijn met de UN Convention On the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on their Destruction.

Chemische wapens zijn chemicaliën met eigenschappen om dood of ander kwaad te veroorzaken door giftige eigenschappen en munitie die is ontworpen om deze chemicaliën te gebruiken als wapen. Gedefinieerd in lijn met de UN Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction.

Een kernwapen is ieder apparaat dat nucleaire energie op ongecontroleerde wijze kan laten ontladen en dat een aantal karakteristieken bezit dat het geschikt maakt voor gebruik als wapen. Gedefinieerd in lijn met de UN Treaty for the Prohibition of Nuclear Weapons in Latin America and the Caribbean. De Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) uit 1968, die door bijna alle leden van de VN is ondertekend, kent geen heldere definitie.

Anti-persoons mijnen zijn ontworpen om tot ontploffing te komen door nabijheid of contact met een persoon, met als doel hem of haar te verwonden of te doden. Dergelijke mijnen blijven veelal lange tijd actief na afloop van een militair conflict en leiden zodoende tot burgerslachtoffers. Gedefinieerd in lijn met de Ottawa Convention/UN Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction.

Clusterbommen zijn bommen die bij gebruik uiteen vallen in vele onderdelen om zo een groot oppervlak te bombarderen. Niet ontplofte onderdelen maken ook na afloop van een militair

conflict nog burgerslachtoffers. Gedefinieerd in lijn met het Oslo Verdrag tegen clustermunities (Convention on Cluster Munitions, 2008).

Verarmd uranium wordt gebruikt om projectielen geschikt te maken om door bijvoorbeeld bepantsering heen te dringen. De radioactieve lading blijft lange tijd actief in een gebied na afloop van een militair conflict en leidt (sluipend) tot burgerslachtoffers. Er bestaat geen internationale conventie die de verspreiding en definitie van ammunities met verarmd uranium regelt. Gangbaar is de definitie zoals onderzoeksbureaus voor verantwoord beleggen die hanteren: verarmd uranium (Depleted Uranium, DU) zijn projectielen (kogels, raketten etc) die zijn uitgerust met de radioactieve chemische substantie DU. Vanwege zijn hoge dichtheid wordt DU veelal gebruikt om de slagkracht van projectielen te vergroten (doorboren van bijvoorbeeld staal). Het gaat om U-235 concentraties van 0,7% of lager.

Tabaksproductie

Tabak is een product waarvan het gebruik zeer schadelijk en dodelijk is. Het is niet alleen dodelijk voor de gebruiker, maar ook voor niet-gebruikers die de tabaksdeeltjes van rokers inademen. Het leidt wereldwijd tot miljoenen doden per jaar en enorme medische zorgkosten. Bovendien loopt de sector juridische risico's en risico's die voortkomen uit (wijzigingen in) wet- en regelgeving. De maatschappelijke weerstand tegen roken wordt steeds groter. Ondernemingen die enige omzet uit de productie van tabaksproducten halen, sluit PNO Media uit⁶. Onder tabaksproducten worden onder andere verstaan sigaretten, sigaren, snuif- en pruimtabak, elektronische sigaretten en de teelt van tabaksbladeren. Een onderneming die voor meer dan 10% een eigendomsrelatie heeft in een onderneming die betrokken is bij tabaksproductie, wordt ook uitgesloten.

Kolen en teerzand

Een van de klimaatacties van PNO Media is om niet te beleggen in bedrijven die een groot deel van hun omzet halen uit de productie van energiedragers voortkomend uit teerzand en kolen. Dit is van toepassing op de gehele liquide beleggingsportefeuille en voor zover mogelijk en uitvoerbaar ook in

⁶ PNO Media betreft zijn data van dataleveranciers die gespecialiseerd zijn in ESG onderzoek, waardoor de gehanteerde uitsluitingenlijst zo goed als mogelijk past bij het uitsluitingenbeleid van het pensioenfonds.

de illiquide beleggingsportefeuilles⁷. In paragraaf 6.1 onder klimaatactie is hier meer informatie over te vinden.

7.2 Betrokken aandeelhouderschap: reactieve engagement

Op producten van ondernemingen en het gedrag van landen is directe uitsluiting het meest geëigende instrument. Op gedrag/prestaties van ondernemingen is engagement te prefereren als instrument voor verantwoord beleggen door de invloed aan te wenden om de situatie te verbeteren. PNO Media maakt onderscheid tussen reactieve (paragraaf 7.2) en proactieve engagement (paragrafen 5.2 en 6.2). Bij reactieve engagement gaat het om incidenten en ernstige schendingen van het milieu en/of de samenleving. Indien reactieve engagement op gedrag niet succesvol is, kan worden overgegaan tot uitsluiting van de onderneming.

PNO Media doet op al zijn beursgenoteerde aandelenportefeuilles en bedrijfsobligatieportefeuilles passend onderzoek ('due dilligence') naar ondernemingen die mogelijke en daadwerkelijke negatieve impact hebben op samenleving en/of milieu conform de VN richtlijnen voor mensenrechten (UNGP) en de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. De OESO-richtlijnen en de UNGP-richtlijnen zijn de basis van het IMVB covenant waaraan PNO Media zich vrijwillig verbonden heeft. PNO Media onderschrijft als onderdeel daarvan tevens de Global Compact van de VN (zie kader). Voor ondernemingen waarin PNO Media belegt en die een negatieve impact veroorzaken of daaraan bijdragen (bijvoorbeeld via toeleveranciers), stelt PNO Media een "reactieve engagementlijst" op. Ondernemingen worden op deze lijst geprioriteerd op de meest ernstige negatieve impact(s) op samenleving en/of milieu voor de thema's benoemd in de UNGP- en OESO-richtlijnen (zogenoemde IMVB thema's). De ernst van deze impact wordt bepaald aan de hand van schaal, reikwijdte en mate van onomkeerbaarheid.

De due diligence wordt uitbesteed en de engagement wordt in samenwerking met een ESG dienstverlener uitgevoerd. Doel is dat de desbetreffende ondernemingen de (mogelijk) negatieve impact die zij veroorzaken op derden beëindigen, waar relevant, herstel en/of verhaal bieden voor benadeelden, en voldoende maatregelen nemen om toekomstige incidenten te voorkomen. Voor iedere onderneming worden de engagementdoelstelling, strategie, vragen en tijdspad voor een periode van drie jaar vastgesteld. PNO Media monitort de voortgang. Bij onvoldoende voortgang na circa drie jaar zal PNO Media besluiten om al dan niet tot uitsluiting van de desbetreffende

⁷ Het desinvesteren in deze bedrijven uit de portefeuille zal in 2023 worden voltooid.

onderneming over te gaan. Voorafgaand aan een dergelijk besluit kan het fonds zwaardere middelen ingezet hebben om de engagement kracht bij te zetten door: samenwerking aan te gaan met andere beleggers of andere belanghebbenden, via de aandeelhoudersvergadering bijvoorbeeld te stemmen tegen bepaalde bestuurders of het verlenen van decharge, het zelf en/of met andere beleggers indienen van aandeelhoudersvoorstellen en/of het doen van publieke uitingen. Na onsuccesvolle engagement uitgesloten ondernemingen worden gepubliceerd op de uitsluitingenlijst van PNO Media, met toelichting.

Kader: De OESO- en UNGP richtlijnen, en de UN Global Compact

De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn richtlijnen voor multinationale ondernemingen die actief zijn in of vanuit OESO-landen (of overige landen die de OESO-richtlijnen onderschrijven). Het zijn niet-bindende principes en normen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen in een mondiale context in overeenstemming met toepasselijke wetgeving en internationaal erkende normen. De richtlijnen hebben betrekking op: openbaarmaking van financiële en niet-financiële informatie, mensenrechten, arbeidsrechten, milieu, bestrijding van omkoping, smeergeldverzoek en afpersing, consumentenbelangen, wetenschap en technologie, concurrentie en belastingen.

De VN Mensenrechten richtlijnen (UNGP) voor bedrijven zijn unaniem door de VN-Mensenrechtenraad in 2011 goedgekeurd. De UNGP's telt 31 principes en richten zich op 3 pijlers: 1. plicht voor de staat om mensenrechten te beschermen, 2. verantwoordelijkheid voor bedrijven om mensenrechten te respecteren en 3. toegang tot remedie voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen. Bedrijven moeten over de juiste beleidsmaatregelen en processen beschikken om te proberen de negatieve effecten op mensenrechten te voorkomen en adequaat te reageren als deze zich voordoen. De richtlijnen bieden een drieledige aanpak die kan worden samengevat als: 1. een publieke toezegging om mensenrechten te respecteren die zijn ingebed in de cultuur van een bedrijf, 2. een voortdurend proces van due diligence op het gebied van mensenrechten, waarbij het bedrijf de risico's voor de mensenrechten evalueert, de bevindingen integreert in zijn besluitvorming en acties onderneemt om de risico's te beperken, de effectiviteit van deze maatregelen traceert en zijn inspanningen intern en extern communiceert, 3. processen om een remedie te bieden aan iedereen die schade heeft ondervonden waar het bedrijf die schade heeft veroorzaakt of er aan heeft bijgedragen. Het gaat om de eigen bedrijfsvoering en medewerkers van bedrijven en de activiteiten die zij direct controleren, over eersterangs of

strategische leveranciers, en effecten die veel verder afgelegen zijn in de waardeketen en veroorzaakt worden door derden waar zij beperkte invloed op hebben.

De tien principes van de UN Global Compact (UNGC) op het gebied van mensenrechten, arbeid, milieu en anticorruptie kennen wereldwijd onder bedrijven en beleggers een breed draagvlak en zijn afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens van de VN, de Verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) over fundamentele principes en rechten op het werk, en de VN Rio verklaring over milieu en ontwikkeling en het VN verdrag tegen corruptie. De 10 principes zijn: 1. bedrijven moeten de bescherming van internationaal geproclameerde mensenrechten ondersteunen en respecteren, en 2. zorgen ervoor dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten, 3. bedrijven moeten de vrijheid van vereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen handhaven, 4. de eliminatie van alle vormen van gedwongen en verplichte arbeid, 5. de effectieve afschaffing van kinderarbeid, 6. de uitbanning van discriminatie met betrekking tot werkgelegenheid en beroep, 7. bedrijven moeten een preventieve aanpak van milieu-uitdagingen ondersteunen; 8. initiatieven nemen om een grotere verantwoordelijkheid voor het milieu te bevorderen, 9. stimuleren van de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën, 10. bedrijven moeten corruptie in al zijn vormen bestrijden, inclusief afpersing en omkoping.

7.3 IMVB integratie

Reactieve engagement is een belangrijk instrument van PNO Media voor de implementatie van het IMVB convenant. Daarnaast legt PNO Media, waar mogelijk, afspraken vast met zijn externe vermogensbeheerders over de implementatie van het IMVB convenant in de beleggingen onder beheer bij die vermogensbeheerders. Daarbij gebruiken wij het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers als leidraad en integreert het fonds relevante bepalingen van het IMVB convenant in het selectie- en monitoringsraamwerk van het fonds. Deze bepalingen worden opgenomen in mandaten of de selectiecriteria voor beleggingsfondsen voor alle beleggingscategorieën waarin het fonds belegt met uitzondering van liquiditeiten (conform het IMVB convenant). Waar mogelijk doen we passend onderzoek ('due diligence') naar (potentiële) negatieve impacts op samenleving en milieu en verwachten van onze externe vermogensbeheerders dat zij dit ook doen.

Passend onderzoek bij PNO Media

1. **Beleid:** wij gebruiken de OESO- en VN -richtlijnen als leidraad voor ons ESG-beleid en verwachten dit ook van onze externe managers. Externe vermogensbeheerders moeten het ESG-beleid van PNO Media overnemen en kunnen uitvoeren. Externe vermogensbeheerders hebben ESG data geïntegreerd in hun management systemen en nemen ESG-risico's mee bij hun beleggingsbeslissingen.
2. **Screening:** PNO Media vraagt van tijd tot tijd aan zijn deelnemers wat de verwachtingen en voorkeuren zijn ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen. Hierdoor wordt duidelijk wat de deelnemers belangrijk vinden en kan hierop beleid worden ontwikkeld. PNO Media heeft de beschikking over ESG-data waarmee potentiële negatieve effecten van de beleggingen in kaart worden gebracht. Hiervoor wordt aansluiting gezocht bij de 'belangrijkste ongunstige effecten' van de EU Verordening informatieverstrooming over duurzaamheid (SFDR). Daarnaast wordt de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille door de ESG dienstverlener gescreend op bedrijven die de meest ernstige negatieve impacts veroorzaken op basis van ernst, schaal en onomkeerbaarheid. De ESG dienstverlener gaat met deze bedrijven in gesprek en maakt tijdgebonden afspraken om de negatieve afspraken te verminderen. Bedrijven die hieraan niet meewerken worden door PNO Media uitgesloten van beleggingen.
3. **Beperken:** de negatieve gevolgen van onze beleggingen op milieu en maatschappij mitigeert het pensioenfonds door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en door met bedrijven in gesprek te gaan en tijdgebonden afspraken te maken over verbeteringen. Ook heeft het pensioenfonds besloten om niet te beleggen in bedrijven en landen die niet voldoen aan onze normen en waarden (zie paragraaf 7.1). Verder neemt PNO Media het klimaatakkoord van Parijs als leidraad voor het vormgeven van het klimaatbeleid dat gericht is op het reduceren van negatieve impact.
4. **Controle:** dagelijks wordt gecontroleerd of de externe vermogensbeheerders de uitsluitinglijst van PNO Media juist hebben geïmplementeerd. De externe vermogensbeheerders rapporteren ieder kwartaal over de voortgang en implementatie van het ESG beleid. ESG implementatie vormt ieder kwartaal een vast onderdeel van de beoordeling van externe managers. Daarnaast beschikt PNO Media ook zelf over ESG data waarmee het controles en analyses kan uitvoeren op de ESG implementatie van de beleggingsportefeuilles.
5. **Communicatie:** PNO Media rapporteert ieder kwartaal op zijn website over het stem- en het proactieve en reactieve engagementbeleid. In deze rapporten wordt verslag gedaan van de stemrichtingen en de voortgang over de engagement trajecten. Verder wordt er van

tijd tot nieuwe informatie over de voortgang van het ESG beleid op de website en op sociale media gezet.

6. **Herstel en verhaal:** Het pensioenfonds zal in het algemeen alleen in "rechtstreeks verband" staan tot de negatieve effecten veroorzaakt door ondernemingen waarin wordt geïnvesteerd. In dat geval zal het pensioenfonds zijn invloed aanwenden om deze ondernemingen die een negatieve impact hebben veroorzaakt of daartoe hebben bijgedragen, aan te moedigen hun verantwoordelijkheid te nemen, zoals is geformuleerd in de OESO-richtsnoeren en de UNGP's. Dit betekent dat deze ondernemingen moeten voorzien in, of meewerken aan het bieden van toegang tot herstel mogelijkheden.

Daarbij dienen de meest ernstige negatieve impacts geprioriteerd te worden op basis van zwaarte, reikwijdte, onomkeerbaarheid en waarschijnlijkheid. Waar zinvol dienen zij externe belanghebbenden of experts te raadplegen in de beoordeling en/of aanpak daarvan. Waar nodig doet PNO Media dat zelf ook. De externe dienstverlener kan in zijn aanpak dit onderzoek gebruiken voor de (de)selectie van ondernemingen en/of actief aandeelhouderschap. We verwachten van onze externe dienstverleners actieve monitoring en rapportage over de implementatie van deze afspraken. Dit omvat onder andere de voortgang van de implementatie van verantwoord beleggen, de IMVB-risico-identificatie methodologie, bevindingen over negatieve impact binnen de beleggingen van die manager, en de aanpak van de manager daarop om die negatieve impact te voorkomen, mitigeren en/of op het stimuleren van herstel of verhaal. We gaan hierover met de dienstverlener in gesprek en waar nodig sturen wij bij. Over de implementatie van de IMVB-bepalingen rapporteren wij op onze website, zie hoofdstuk 8.

Bovenstaande heeft PNO Media in bestaande en nieuwe contracten met externe vermogensbeheerders van liquide beleggingen vastgelegd.

8. Communicatie

Als pensioenfonds voor de creatieve en digitale sector, en in het bijzonder voor media gerelateerde bedrijven, hecht PNO Media grote waarde aan het afleggen van verantwoording en een helder en transparant communicatiebeleid. Daarom wil het zijn deelnemers zo volledig mogelijk over zijn inspanningen omtrent verantwoord beleggen informeren. In het (verantwoord beleggen) jaarverslag of de website geeft PNO Media inzicht in de activiteiten en resultaten voor alle beleggingscategorieën en voor alle instrumenten zoals benoemd in dit beleid. De ESG integratie en IMVB integratie aanpak en resultaten wordt toegelicht. Dit omvat zowel de successen als de situaties

waarin PNO Media niet bereikt heeft wat het wilde bereiken in een gegeven jaar. PNO Media geeft, zodra het de beschikking heeft over de data, een overzicht van beleggingen met positieve maatschappelijke impact (SDI). De stem- en engagementactiviteiten worden toegelicht, waaronder de voortgang van engagementtrajecten, de positieve resultaten van engagement en/of de engagementtrajecten waar de engagement niet de gewenste resultaten heeft opgeleverd en PNO Media is overgegaan tot expliciete uitsluiting van een belegging (voor het reactieve engagementprogramma). Verdere details van de stem- en engagementactiviteiten, waaronder hoe per onderneming en per agendapunt van een aandeelhoudersvergadering gestemd is, met welke ondernemingen en waarover engagement is gevoerd in een gegeven jaar, maakt PNO Media inzichtelijk op zijn website. PNO Media publiceert op kwartaalbasis een lijst met beleggingen in beursgenoteerde ondernemingen en halfjaarlijks de uitsluitingenlijst op zijn website.

SFDR en taxonomie

De SFDR is een transparantieplichting en maakt deel uit van het Action Plan for Financing Sustainable Growth van de Europese commissie en is een regelgevingstraject met betrekking tot rapportage over hoe financiële marktpartijen met duurzaamheidsfactoren omgaan. Hieronder valt ook een gezamenlijke 'taxonomie' (classificatie) die dient te worden gebruikt om inzichtelijk te maken wat duurzaam is. Het pensioenfonds heeft een aantal documenten op de website geplaatst waarin meer informatie is te vinden over het duurzame beleid en over de externe databronnen die worden gebruikt ten behoeve van de communicatie over het duurzaam beleggen beleid:

[Beleidsstukken, verslagen en rapporten | PNO Media.](#)

Bijlage: Begrippenlijst

ALM	Asset Liability Management	Asset en Liability Management is een proces waarbij de waarde van de bezittingen (beleggingen) wordt vergeleken met de waarde van de verplichtingen (pensioenbetalingen). Hierbij worden toekomst scenario's gebruikt waarbij het klimaatrisico wordt meegenomen.
Due Diligence	Gepaste voorzichtigheid	Deze term vertaald uit het Engels betekent 'gepaste voorzichtigheid'. In de context van ESG beleggingen wordt hiermee bedoeld dat via een stapsgewijs proces wordt nagegaan of de beleggingsbeslissing negatieve gevolgen heeft voor de maatschappij of omgeving.
ESG	Environment Social Governance	Milieu, sociale en goed ondernemingsbestuur factoren
ESG integratie		Het meewegen van financieel materiële ESG risico's en kansen in de beleggingen
ICGN	International Corporate Governance Network	Internationale netwerkorganisatie van bedrijven, beleggers en academici voor de bevordering van goed ondernemingsbestuur.
ILO	International Labour Organisation	Internationale Arbeidsorganisatie
IMVB	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen	Een convenant waarin pensioenfondsen afgesproken hebben dat zij risico's van de beleggingen op milieu en samenleving meewegen in hun beleggingsactiviteiten.
IMVB integratie		Het meewegen van zowel de financieel materiële ESG risico's die ook een risico zijn voor de samenleving en milieu conform het IMVB convenant en het meewegen van de "additionele IMVB risico's" die geen financieel materiaal risico voor de belegger zijn maar wel een risico voor de samenleving en milieu vormen.
IMVB thema's		ESG thema's die relevant zijn voor de implementatie van het IMVB convenant in de beleggingen zoals benoemd in de OECD- en UNGP richtlijnen (zie kader in paragraaf 7.2)
IORP II	Institutions for Occupational Retirement Provision	Een Europese richtlijn voor pensioenfondsen en premie-pensioeninstellingen. IORP II stelt onder andere nieuwe eisen aan de governance van pensioenfondsen.
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	-
OESO richtlijnen	OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen	Een set van beginselen uit 2011 voor internationaal opererende ondernemingen op het gebied ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
Parijs akkoord	Het Klimaat akkoord van Parijs	Het akkoord van Parijs, een onderdeel van het Klimaatverdrag, is een internationaal verdrag om de opwarming van de aarde te beperken. Het akkoord is op 12 december 2015 gepresenteerd op de klimaatconferentie van Parijs 2015.
SDG	Sustainable Development Goals	De Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen zijn door de Verenigde Naties vastgesteld (2015) als de nieuwe mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030.
SDI	Sustainable Development Investments	Een belegging waarin de positieve impact van een product/dienst op de SDG's een belangrijke component is.
SRD II	Shareholders Rights Directive	Een Europese richtlijn die als doel heeft de positie van de aandeelhouders te versterken en ervoor te zorgen dat bedrijven beslissingen nemen die de lange termijn stabiliteit van het bedrijf bevorderen.
UNGC	De Global Compact principes van de VN	Een set van beginselen opgesteld door de Verenigde Naties en bedrijven (2000) over mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en corruptie.
UNGP	UN Guiding Principles on Business and Human Rights	Een set van beginselen over de verantwoordelijkheden van bedrijven ten aanzien van mensenrechten, opgesteld door de Verenigde Naties (2011).